

זוהר

לאזרחי ישראל לא חסרו לפני כששה שבועות מאורעות מסעירים. התקופה היתה תקופה של ערב בחירות. אלה שלא התענינו בבחירות היו מתוחים לקראת התמודדות הנבחרת הישראלית בכדורגל נגד נבחרת יוגוסלביה. הידיעה המזעזעת שקפצה יום אחד אל הכותרות הראשיות שקעה ונעלמה אחרי יום. היתה זו ידיעה טראגית. ידיעה על תאונה.

ב־20 לחודש אוקטובר מצאו את מותן שלוש צעירות ישראליות בסביבת אילת. הן היו תלמידות בית הספר החק"ר שבצפון-מזרח. הן יצאו עם כיתתן לטיול בסביבות אילת. הן נכנסו לתוך בונקר ממוקש, הפעילו מוקש ונהרגו. כעבור יומיים בלבד האפילה על אסון זה ידיעה על אסון כבד יותר — אסון האוטובוס בדרך לדימונה. אסון הילדות שנהרגו בסביבת אילת כמעט ונשכח. כי אסונות בשעת טיולים אינם דבר נדיר בישראל. הרבה אנשים ראו אותם כהרכה מחויב המציאות.

אולם היתה גם סיבה נוספת שלא הביאה להתרגשות הצבור סביב האסון, מלבד אלה שנגעו בדבר ישירות. לפי עדויות הנוכחים במקום, וכפי שהפרשה תוארה בעתונות, נפלו הילדות קרבן לקלות דעתן. הן לא נשמעו להוראות מדריכיהן ונכנסו לתוך השטח הממוקש, כתב אחד העתון. "יש לציין שכל המוקשים בסביבות אילת נמצאים בשטחים מסומנים ומגודרים בשתיים או בשלוש גדרות, ואין כל סכנה נשקפת למטייל שאינו קלדעת וחסר אחריות", סיכם אחד מעתוני הערב.

המשפחות השכולות היו יכולות להשאר עם כאבן והיפרשה הטראגית עלולה היתה להישכח, אילולא מינה שר החקלאות דאז, קדיש לוי, כבר יומיים אחרי האסון, ועדת חקירה מיוחדת שתחקר את נסיבות האסון. עצם מינוי ועדת החקירה לא היה בו הרבה מה היחידוש. המונח ועדת חקירה, הפך בישראל לשם נרדף לקבירת פרשות בשקט.

★ ★ ★

קלות דעת או קרבן?

הפעם היתה זו ועדת חקירה שונה מן הרגיל. היא הורכבה מחמישה אנשים. שניים מהם, שופט השלום הירושלמי יוסף חריש, סגן אלוף יוחנן סמואל, היועץ לעניני גנ"ע במשרד הבטחון, הנס כבר בעלי-גיסיון בענין שהועדה עמדה לחקור אותו. שניהם היו חברי ועדה מיוחדת שהוקמה ליד משרד ראש-הממשלה, מיד לאחר תאונת הרכבים בדרך מעין-גדי לדימונה, לפני ארבעה חדשים. במטרה למצוא דרכים למניעת תאונות בטיולים.

מלבדם מונו עוד, עלידי שר החקלאות, כחברי הוועדה, ח"כ מפא"י רחל צברי, מנהל בית הספר החקלאי בשפיה יוסף דשבסקי, ויוסף אבירם, מפקח על חינוך גופני במשרד החינוך והחקלאות.

בראשותו של השופט יוסף חריש (36), צבר אמיתי גבה קומה, בוגר הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים, ולשעבר מנהל לשכתו של השר דב יוסף במשרד הקיצוצים, החקלאות, התחבורה והמשפטים, החלה הוועדה את ישיבותיה לפני כשבועיים.

מה שנגול בפני הוועדה בישיבותיה דמה לסיפור בל-שם מרתק. כאשר התכנסה הוועדה לראשונה היו בפניה רק העובדות הספיקות, כפי שהן נצטבו בפני כל חוקר בכל סיפור בלשם טוב.

שלוש ילדות נהרגו בתאונה מחרידה. מול לוי, מול קפליטס ואסתר אבירן היו בנות 16. הן באו שלושות לבית הספר החקלאי בעין-כרם לפני כשנתיים בעת שנפתחה במקום כיתה אקסטרנית. יום יום, בשעה שש וחצי בבוקר, הן חיכו ליד בתיהן בירושלים לאוטובוס הצהוב, שיביא אותן לבית-הספר. בערב, בשעה שש, היו חוזרות הביתה אחרי יום לימודים ועבודה. שלושות היו ילדות ירושלים.

שלושתן מצאו את מותן יחד. הן השתתפו בטיול שערכו כיתת ג' של המוסד החקלאי בו למדו. 47 ילד השתתפו בטיול, מלבד המלוים. ביום השני לטיול, יצאו המטיילים בשעות הבוקר מאילת לטיול בסביבה, שם עשו חניה בשעה 8 בבוקר לצרכי ארוחה. בעת החניה התרחקו השלוש מהדרך, כנראה לשם עשיית צרכיהן, חדרו דרך גדר לעמדה צבאית, הפעילו מוקש שהוטרם במקום. שתיים מתו במקום. מול לוי מתה בדרך לבית-החולים באילת. האם היו שלוש הילדות קרבן של קלות דעת ילדותית, כפי שמותן תואר בעתונות? האם לא פעלו באסון גורמים ונסיבות שהוציאו אותו מגדר של תאונה מקרית?

★ ★ ★

קורס לחובשות, בהגנה

ברביביתתה הראשונה של ועדת החקירה, שקיבלה את תואר ראשה ונקראה ועדת חריש, התברר שלא תהא זאת חקירה שגרתית. הדומה החלה מהרגע הראשון, בו עלה ראשון העדים על הדוכן בבית-משפט השלום שבמגרש הרוסים בירושלים.

העד הראשון נראה כחסר חשיבות למרות מעמדו הרם. היה זה זאב טישלר (39), מנהל בית-הספר החקלאי בעין-

• ראה תמונת שער, בה יושבים מימין לשמאל: דשבסקי, אבירן, חריש, סמואל וצברי.

כרם. הוא עצמו לא השתתף בטיול. אולם עדותו שנאמרה בגלוי-לב, החלה לגלגל את כדור-השגל הגדול.

השופט חריש: "האם ידוע לך שאין רשות לקיים טיול בלי רשיון?"

טיישלר: "ידוע לי."

חריש: "האם היה רשיון לטיול הזה?"

טיישלר: "כן."

חריש: (לאחר שהראה לטיישלר את המסמך): "זה הרשיון. מה נאמר כאן? יש לפנות לתחנת המשטרה הקרובה. מה בדבר הפניה לתחנת המשטרה באילת?"

טיישלר: "אינני יודע. לא הייתי. אני חושב שלא פנו."

חריש: "האם הורית לשאול דור (מרכז הטיול, מדריך בבית-הספר) לפנות לתחנת המשטרה?"

טיישלר: "הוריתי לשאול דור למלא אחרי כל ההוראות."

רחל צברי: "מי האחראי לעזרה ראשונה בבית הספר?"

טיישלר: "האחות עזבה בדיוק את העבודה. אנחנו עד היום מתקשים בבעיה זו."

יוחנן סמואל: "האם אינקה דור, שיצאה עם התלמידים, היא חובשת לפי מקצועה?"

טיישלר: "לא. היא מורה לביאולוגיה."

סמואל: "איך היא מתמצאת בחובשות?"

טיישלר: "היא גמרה קורס."

עד טישלר

חריש: "מי עוד יצא לטיול?"

טיישלר: "אשתי, שהצטרפה בתור חובשת. היא עברה קורס לחובשות בהגנה ויש לה נסיון בניהול טיולים."

חריש: "האם שמעת על טעיה בדרך?"

טיישלר: "לא."

חריש: "האם שמעת שנתן אידלן (הסייר של הטיול) טעיה בדרך?"

טיישלר: "לא שמעתי."

חריש: "האם שמעת שכאשר הם חנו, הלך נתן למקום אחר לחפש את השביל?"

טיישלר: "שמעתי משהו כזה. שמעתי שירד למוצב צבאי ואחרי-כך לא ראה צבא והחליט לחזור."

חריש: "כי לא היה מי שראה לו את הדרך?"

טיישלר: "עד כמה שאני שמעתי בגלל זה שלא מצא צבא במקום."

סמואל: "או שלא מצא את השביל?"

טיישלר: "על טעיה בדרך לא שמעתי."

חריש: "כאשר אזרחים הולכים לתחום צבאי מובהק — מן הראוי שישאלו מושגים מן הצבא. הייתי שם ביום ששי ואיני מוכן להוליך לשם השבוע טיול, כי השבילים דומים זה לזה. איך נתן אידלן יכול כעבור שנה וחצי מיום שהיה במקום לאחרונה, לדעת את המקום?"

טיישלר: "לו הייתי שם לפני שנה וחצי הייתי יכול להנהיג את הטיול."

חריש: "ברשיון שהוצאת יש תנאים, שהאחראי לטיול חייב להיות קצין, בוגר קורס קציני חי"ר. מי ממארגני הטיול היה כזה?"

טיישלר: "לא היה אף אחד."

חריש: "רשיון מותנה בתנאים. כאשר עברת על תנאי אחד הרשיון אינו קיים."

טיישלר: "אני יודע שמוציאים רשיונות גם לבעלי דרגות אחרות."

חריש: "האם היוצאים לטיול הצטיידו באקדח רקטות?"

טיישלר: "איני בטוח בזה. אני חושב שהמשטרה אמרה שזה לא נחוק."

סמואל: "האם ידוע לך שבטיול חייב להשתתף חובש או אחות מוסמכים?"

טיישלר: "חובש מוסמך לא היה."

חריש: "הוא אומר לא נתמלאו הוראות הצבא?"

טיישלר: "אני לא מקבל את הפירוש. הרשיון היה לעיני איש במחון שחתם על זה."

חריש: "מי האיש שחתם?"

טיישלר: "זאת היתה פקידה, ירונה, יושבת בקומה השישית במשרד הבטחון."

אחרי טישלר עלה על דוכן העדים שאול דור, אחד המדריכים במוסד, שהיה למעשה האישיות המרכזית בטיול.

חריש: "אתה סמל ראשון, בוגר קורס מ"כים?"

דור: "כן."

חריש: "האחראי לטיול חייב להיות קצין, בוגר קורס חי"ר. אתה אינך כזה?"

דור: "כשנסענו לטיול לתל-לירוחם, נסעו עם זה שאני סמל ראשון. נאמר לי שלא עומדים על דרישה זו."

חריש: "לא זו בלבד שהדרישה כתובה (ברשיון) הם גם הדגישו אותה."

דור: "זה היה מונח לפני מי שנתן את האישור."

חריש: "ידוע לך טיבו של שלט אדום?"

דור: "כן, סכנה."

חריש: "איזה?"

דור: "אני לא יכול להגיד במאה אחוז שזאת סכנת מוקשים. ידעתי שזאת סכנה."

חריש: "איך יכולת להיות האחראי לטיול כשאינך נוסע למקום, כשאתה יושב על שפת הים (באילת)?"

דור: "לא יושבתי על שפת הים."

חריש: "מחפש על שפת הים במה מתבטאת אחריות לטיול בשבת באילת?"

דור: "החלטתי שאני לא רשאי ללכת למקום, היות וקילדים חוזרים אחרי הצהריים ואהיה עסוק עם שמירת הרוחצה בימי, ולא תהיה לי אפשרות להכין חומר ללימודים."

חריש: "האיש בעל ההכשרה הצבאית נשאר, זקא בקטע הקשה ביותר בטיול זה, להכין את הרקע להמשך הלימודים או רחצה בימי?"

דור: "לא ידעתי שיש שם מוקשים."

חריש: "אתה רואה איך דברים אחרים ושולבים כמו שרשרת. לא ידעתי שיש מוקשים — לא פנית למשטרה. לא פנית למשטרה — לא קראת את ההוראות. אשתך נשארה גם באילת?"

דור: "היא באה בתור מורה ואספה אצות."

חריש: "מי היו המורים בקטע זה של הטיול?"

דור: "לא היו מורים, אלא נתן אידלן, יעמי ורפי."

אבירם: "אתה ניהלת הרבה טיולים?"

דור: "אגיד: לא הרבה. לאילת, מבית-הספר שלנו זה הטיול הסלישי."

★ ★ ★

חיוב, בחצי זווית

העד הבא היה נתן אידלן, חבר קיבוץ רבדים, שצורף לטיול אחרי שנחשב לסייר מצליח ומדריך גנ"ע אחראי.

חריש: "איך קרה שלא ידעת את הדרך?"

אידלן: "לא חשבתי שהדרך שט."

חריש: "אתה קצת גיששת את הדרך?"

אידלן: "כוונתי היתה ללכת למוצב לשאול אינפורמציה מהחיללים."

סמואל: "הרובה היה אצלך כשהלכת למוצב? איפה היה?"

אידלן: "השארתי אותו בידי אחד החניכים."

חריש: "זה מותר לדעתך?"

אידלן: "אני חושב שלא."

חריש: "אפילו היו הכדורים?"

אידלן: "היו אצלי."

חריש: "למה לא נסעתם למוצב?"

אידלן: "הוריתי לילדים שיש מוצב צבאי והאיזור הוא צבאי וצריך להישאר על הדרך."

חריש: "אזהרתך הגיעה לאוזני הבחורות? אתה זוכר אותן אישית?"

אידלן: "לא. רק אחת, את הגינג'ית. מזל ניגשה ושאלה אם מותר לגשת לעמדה."

חריש: "מה שאלה?"

אידלן: "האם מותר לגשת לעמדה. היא אמרה את המילה, עמדה. עניתי שאין לגשת לשום עמדה."

חריש: "מה היתה תגובתך?"

אידלן: "היא הניעה בראשה."

חריש: "לחיוב או לשלילה?"

אידלן: "אני הבנתי לחיוב. היא הלכה בחצי זווית."

חריש: "מה קרה אחר-כך?"

אידלן: "ההתפוצצות. אני עמיתי לאיסוף. לא זוכר מה עשיתי בזמן הנפץ."

סמואל: "ראית איזה שלטים?"

אידלן: "רק אחד כך הסתכלתי על שלטים. בהתחלה רק על עקבות. ניגשתי וראיתי מפולת, הבחנתי בפצעים בידה (של מול לוי) ותחת בית-שחייה. היא אמרה: 'אל תיגע לי בבטן.' תוך עשר דקות הוצאתי אותה. ביקשתי שמיכה. ידעתי שנפגעי בסן אין לחבוש ויש להעביר אותם במצב